

ישמעאל, האם דינו רק לאחר ירושה וישיבה (והפסח שעשו בשנה השנית לצאתם ממצרים ובגלגל — הוראת שעה היה), או חיובו מן הדין מיד בכניסתם לארץ. וכן מצות ערלה, נראה שתלויה במחלוקת זו, האם נהגה מיד או רק לאחר ירושה וישיבה. (עפ"י חזון איש). מצות חלה נוהגת מיד בכניסתם לארץ. (בבאבם אל הארץ).

ג. לפי תנא אחד דבי רבי ישמעאל, כל מקום שנאמר בתורה לשון ביאה, אינו אלא לאחר ירושה וישיבה. (לפי שנאמר בתורה ביאות סתם ופרט לך הכתוב באחת מהן, (במלך. רש"י) לאחר ירושה וישיבה, אף כל לאחר ירושה וישיבה).

ולתנא אחר בדעת רבי ישמעאל, כל מקום שנאמר ביאה ומושב אינו אלא לאחר ירושה וישיבה, כגון נסכים, אבל ביאה לבד או מושב לבד — לא.

ולרבי עקיבא, אף במקום שנאמר ביאה ומושב (כגון נסכים) קודם ירושה וישיבה משמע. ולדברי רבי אליעזר, 'מושב' משמע בכל מקום שאתם יושבים, לרבות חצה לארץ. ולדברי הכל יש מחובות הגוף שכתוב בהן 'מושב' כדי ללמד שהן נוהגות בכל מקום ובכל זמן; שבת [שלא נאמר שצריכה קידוש בית דין, כמועדות], חלב ודם [שלא נאמר שאינם נוהגים אלא בזמן שיש קרבנות, הואיל ובענין הקרבנות הם כתובים], מצה [שלא נאמר שאינה נוהגת אלא בזמן שהפסח קרב]. וכן 'ביאה' נאמרה בתפלין ובפטר חמור לומר, עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ.

ד. לדברי רבי ישמעאל לא קרבו נסכים במדבר (מלבד בקרבנות ציבור במשכן, ככתוב במילואים. רש"י. ועתוס' זבחים ק"א.) אלא לאחר ירושה וישיבה (כי תבאו אל ארץ מושבתים...), ולדברי רבי עקיבא קרבו (אף בקרבנות היחיד).

בבמת יחיד — לרבי ישמעאל לא קרבו נסכים (... אשר אני נתן לכם — בבמה הנוהגת בכולכם). ולרבי עקיבא קרבו (כי תבאו אל ארץ מושבתים... וכן דעת חכמים בברייתא, וכן סובר רבי אלעזר, לדברי רב פפא. זבחים ק"א).

## דף לח

עג. א. כמה זמן ירד המן לבני ישראל במדבר, וכמה זמן אכלוהו?

ב. מנין שבשבעה באדר מת משה ובשבעה באדר נולד?

א. המן ירד לישראל במדבר ארבעים שנה חסר חמשים ותשעה יום; מט"ז באייר בשנה הראשונה לצאתם ממצרים (ויסעו מאילם... בחמשה עשר יום לחדש השני לצאתם מארץ מצרים... ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים... ובבקר היתה שכבת הטל סביב למחנה, ותעל שכבת הטל... מן הוא), עד שבעה באדר בשנת הארבעים. והיו מסתפקים ממה שבכליהם עד ט"ז בניסן. (ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד באם אל קצה ארץ כנען; ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח... וישבת המן ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ כנען...).

ב. מנין שבשבעה באדר מת משה, שנאמר וימת שם משה עבד ה'... ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום... ואחר ימי הבכי נצטוו יהושע לעבור את הירדן, וצוה יהושע את העם להכין להם

צדה כי בעוד שלשת ימים יעברו את הירדן (ככתוב בתחילת ספר יהושע) ונאמר והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון. צא מהם שלשים ושלשה ימים למפרע (ימי הבכי וההכנה) — הא למדת שבשבעה באדר מת.

בילקוט שמעוני מבואר שאותה שנה שמת משה, שנה מעוברת היתה, ונפטר באדר ראשון. אבל מסוגית הגמרא משמע שנפטר באדר הסמוך לניסן. ומנין שבשבעה באדר נולד, שנאמר ויאמר אלהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום...

## דפים לח — לט

עד. א. ערלה וכלאים, האם נוהגות בחוצה לארץ? והאם מדאורייתא או מהלכה או מדברי סופרים?

ב. מה דין ספק ערלה וכלאים, בארץ בסוריא ובחוצה לארץ?

א. לטתם מתניתין, הערלה והכלאים נוהגים בחוצה לארץ. ובמקום אחר (ערלה ג, ט) פורש: הערלה — הלכה, והכלאים — מדברי סופרים. ונחלקו אמוראים בפירוש 'הלכה'; רב יהודה אמר שמואל: הלכה למשה מסיני. וכן פסק רבי אסי בשם רבי יוחנן. ואילו עולא אמר רבי יוחנן: הלכות מדינה (— הנהיגוהו הם עליהם בחוצה לארץ).

רבי שמעון סובר, הערלה והכלאים נוהגים בחוצה לארץ מדין תורה (קל וחומר מחדש). ובשם רבי אליעזר הגדול מסרו: אין ערלה בחוץ לארץ (אף לא מדרבנן). וכן אמרו 'חריפי פומבדיתא'. (והוא הדין לכלאים. כן כתב רש"י. וכן מבואר בתירוץ אחד בתוס', אבל לתירוץ שני אפשר שאסור מדרבנן). הלכה כסתם משנה וכדברי רבי יוחנן, שהערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני. והכלאים מדברי סופרים.

כלאים שאמרו — היינו כלאי הכרם, אבל הרכבת אילן, אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: לוקים עליה דבר תורה (שהוקשה הרכבת כלאים להרבעת כלאים בבהמה). וכלאי זרעים — בתחילה אמר רב יוסף, הואיל ואינם אסורים בהנאה, מותר לזורעם לכתחילה בחוצה לארץ. וכן היה נוהג למעשה. ולבסוף חזר בו מפני מעשה רב, ואביי דחה הראיה.

כתבו התוס', להלכה מותר לזרוע כלאי זרעים בחו"ל כפי שנהג רב יוסף בתחילה, ואעפ"י שחזר בו, הלא אביי תרץ את מעשה רב בענין אחר. ואולם טוב לזוהר שלא לזרוע זרעים סמוך שלשה טפחים לשורש אילן, שנראה כמרכיב זרעים באילן (ה"ר שמואל מאיורא).

ב. ספק ערלה וכלאים בארץ — אסור.

בסוריא (היא ארם צובה שכבש דוד וסגפה עם ארץ ישראל. רש"י) — מותר. (וכדברי האומר כיבוש יחיד לא שמייה כיבוש, והרי דין סוריא כחו"ל, אך לפי שהיא סמוכה ומסונפת לארץ, לא התירו הספק אלא בדיעבד, אבל לא ילקטו לכתחילה את הפירות האסורים. עפ"י רש"י).

בחוצה לארץ — בערלה שנינו, יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט. (רש"י: ישראל לוקח מן הנכרי המלקט את הערלה עם פירות התר, ואף אומר לו לכתחילה לירד וללקט, ובלבד שלא יראנו ישראל כשהוא לוקט את הערלה). ובכלאים שנינו: יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד (משמע, אין איסור אלא לחבר עצמו לירד וללקוט בידו, אבל מותר שהנכרי ילקוט עבורו מהכלאים ממש). ואולם שמואל [הסובר שאף הערלה אינה אסורה בחו"ל מהלכה למשה מסיני אלא מהלכות מדינה] אמר שבשניהם הדין זהה, ולכך אמר לתנא שלפניו לגרוס בזה ובוה 'יורד ולוקח... או 'יורד ולוקט...'. רבינא שנה

לקולא, זה וזה יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד. ומסופר על לוי שהיה אומר לשמואל: ספק לי פירות ערלה ואני יאכלם (שלא אדע שהם ערלה ודאי, הלכך מותרים הם לי אעפ"י שלגביך הם ודאי ערלה. (רש"י ור"ן). ויש מפרשים שמדובר בפירות ספק, אבל בודאי ערלה אסור לעשות כן. ויש מפרשים שסבר אין ערלה בחו"ל כלל). וכן נהגו רב אויא ורבה בר רב חנן, לספקם זה לזה.

א. הר"ן נוקט, אפילו אם יש 'רוב' לאסור הפירות מדין ערלה, כל שאינו 'ודאי' — מותר, שכך נאמרה ההלכה, ודאה אסור ספיקה מותר. וכמה פוסקים חולקים על כך.  
 ב. פירות ערלה המעורבים בפירות התר; לפרש"י והר"ן מותרים בחו"ל בכל אופן, שהרי אין ידיעה ודאית מהו הפרי האסור. אך הפוסקים נקטו להלכה שצריכים לכל דיני 'ביטול ברוב' להתיר, שאין להתיר ודאי ערלה בגלל חסרון ידיעה. וכן פסק הש"ך, שערלת חוצה לארץ צריכה ביטול במאתים להתירה, כדין ערלה בארץ.  
 רבי יוחנן הורה לרב יהודה שלא לפרש בדרשותיו הלכה זו שספק ערלה בחו"ל מותר — במקום שמקלים בערלה בחו"ל שלא כדין.

## דף לט

עה. איסור כלאי הכרם כיצד? איסור כלאי זרעים כיצד? אלו חילוקי דינים יש ביניהם? ומה ביניהם ובין הרכבת אילן?

כלאי הכרם אסורים בהנאה (פן תקדש המלאה). רבי יאשיה אמר: אינו לוקה משום כלאי הכרם עד שיזרע חטה שעורה וחרצן במפולת יד. (לא תזרע כרמך כלאים — משמע שזריעת הכרם עצמה תהא בכלאים, דהיינו זריעת כלאים במפולת יד. וגם משמע שיהיו שני מינים מלבד הכרם (ערש"י ותוס').

א. נראה שהלכה כרבי יאשיה. (תוס' ושאר ראשונים).  
 ב. כתבו התוס' עפ"י הירושלמי: אעפ"י שאינו חייב משום כלאי הכרם אלא בשלשה מינים, חייב משום כלאי זרעים אפילו על שנים, כגון זרע חטה ושעורה. ואם זרע חטה שעורה וחרצן והתרו בו משום 'שדך לא תזרע כלאים' ומשום 'לא תזרע כרמך כלאים' — לוקה שתיים.

ג. יש אומרים שלא אמר רבי יוחנן אלא לענין מלקות, אבל הם נאסרים אפילו בתערובת מין אחד בין הגפנים. (כן דייקו הראשונים מלשון הרמב"ם כלאים ה.ב. וכ"כ בעצמות יוסף (לח). בדעת רש"י והרמב"ם. ומשמע מדבריו שאין איסור אלא בזרע מין אחד במפולת יד עם הגפן, ודלא כמשמעות הראשונים). ויש חולקים (רבנו תם ועוד). והרמב"ן נקט שבשני מינים שמביא לכרם [כגון מעביר עציץ נקוב בכרם ובו חטה ושעורה, והוסיפו מאתים] מודה רבי יאשיה שנאסרו, ולא אמר אלא לענין מלקות כשזרע כלאים. ומין אחד בכרם מותר לזרוע אף מדרבנן (ריטב"א).

ד. אין צריך שהזרעים יהיו בגומא אחת דוקא (כן הוכיח החזון-איש כלאים א,ו מהירושלמי כלאים רפ"ח). ונראה שאינו חייב אלא אם הזרעים סמוכים זה לזה עד ששה טפחים, שיעור הרחקת כלאי זרעים. (כן צידד שם. והביא אפשרות נוספת, לחייב עד ד' אמות ככלאי הכרם, אך כתב שאין משמע כן מהסוגיא בחולין).